

GÖÇ ÇALIŞMALARI İÇİN BİR ANAHTAR OLARAK “KÜLTÜRLEŞME” KAVRAMI¹

*Ayşenur BİLGE ZAFER*²

ÖZET

Kültürleşme; farklı kültürlere sahip grupların sürekli ve doğrudan bir ilişki içerisinde olmaları durumunda her iki grubun ya da daha fazla sayıda grubun orijinal kültürel özelliklerinde değişikliklerin ortaya çıkması durumudur. Kültürleşmenin en yaygın nedenlerinden birisi göçlerdir. Göçmen gruplar kültürleşme süreci ile birlikte fiziksel, biyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel açılar başta olmak üzere pek çok açıdan değişime uğramaktadırlar.

Kültürleşme sürecini etkileyen temel faktörler ise şunlardır: Terk edilen ve yerleşilen ülkelerin çeşitli özellikleri, vatandaşların göçmenlere karşı tutumları, göçmenlere sağlanan toplumsal destek, iki ülke kültürü arasındaki benzerlik ve farklılıklar, göç etme nedenleri ve motivasyon, göçmenlerin yeni konumları ve göçmenlerin bazı özellikleri.

Anahtar Kelimeler: Kültürleşme, Göç, Kültürleşme Süreci ve Stratejileri.

ABSTRACT

“Acculturation” Concept as a Key for Migration Studies

Acculturation means the changes in the original cultural characteristics of two or more different cultural groups which have a constant and direct relationship

¹ Bu makalede yazarın “1878-1914 Yıllarında Balkanlar ve Kafkasya’dan Gelen İkinci Kuşak Göçmen Kadınların Kültürleşme Süreci (Bursa Vilayeti İnegöl Kazası Örneği)” başlıklı doktora tezinden yararlanılmıştır.

² Arş.Gör.Dr., Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, aysenurbilge@hotmail.com.

with each other. One of the most common causes of acculturation is migrations. With the acculturation process, immigrant groups are subject to a change in many aspects like physical, biological, economic, social and cultural.

The main factors affecting acculturation process are as follows: various characteristics of the countries abandoned and settled, attitudes of citizens towards immigrants, social support provided to immigrants, similarities and differences between the cultures of the two countries, reasons and motivations to migrate, new positions of the immigrants and their personal characteristics.

Key Words: Acculturation, Migration, Acculturation Process and Strategies.

GİRİŞ

Göç ve sosyal hareketler, sosyal, kültürel ve ekonomik değişmeye yol açan veya ona ivme kazandıran olgulardır. Göç sürecinde insanlar yeni çevrelerinde sosyokültürel değişmelere neden oldukları gibi, kendileri de değişmektedirler. Bunlar bilgi, inanç ve değerlerde; teknoloji ve maddi kültürde, aile, eğitim, din, ekonomi gibi çeşitli kurumlarda, sanatta, sosyal tabakalaşma ile gruplar arası ilişkilerde, aynı zamanda insanların dünya ve kendilerine ilişkin kabullerinde görülen değişimlerdir.³

Kısacası göç, göç edenler için ve göç edilen bölgenin yerlileri için köklü değişikliklere neden olmaktadır. Sosyal ve fiziki çevrelerinin değişmesi, uyum sorununu da beraberinde getirmektedir. Göç nedeni, göç eden kişiler, göçün türü, göçle varılan yer ve burada yaşanılanlar değiştikçe kişilerin karşılaştıkları uyum sorunları da değişmektedir. Bu doğrultuda, göç çalışmaları için “kültürleşme” kavramının oldukça önemli olduğu ve öncelikle bu kavramın anlaşılması gerektiği söylenebilir. Zaten “kültürleşme” kavramı sosyoloji, tarih, antropoloji, dil bilimi ve psikoloji araştırmacılarının giderek daha fazla ilgisini çeken bir konu olmuştur. Ancak yine de göçmenlerin kültürleşme ve uyum sürecini tarihsel bir bakış açısıyla inceleyen çalışmaların eksikliği bir gerçektir. Bu çalışma özellikle tarih alanında sürdürülen göç çalışmalarında “kültürleşme” yaklaşımından yararlanılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Makalede konuya ilişkin mevcut literatür taranarak “kültürleşme” kavramı ayrıntılı olarak tanıtılmaya çalışılmış, çağdaş kültürleşme yaklaşımları, kültürleşme süreci, kültürleşme stratejileri, kültürleşme sürecinin sonuçları ve bu süreci etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Bu

³ Esmâ Durugönül, “Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler”, **II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı**, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, ss. 95-100, s.95.

alandaki ilk ve önemli çalışmaları gerçekleştiren John W. Berry'nin yaklaşımları bilhassa önemli görüldüğünden, sıklıkla yararlanılmıştır.

Kültürleşme Nedir?

Batı kökenli bir sözcük olan “acculturation” yani “kültürleşme” kavramı kültürel zenginleşme, kültürel uyum ve kültürel etkileşim olarak ifade edilebilir.⁴ Kültürleşme; farklı kültürlere sahip grupların sürekli ve doğrudan bir ilişki içerisinde olmaları durumunda her iki grubun ya da daha fazla sayıda grubun orijinal kültürel özelliklerinde değişikliklerin ortaya çıkması durumudur. Bu anlamı ile kültürleşme bir parçası olduğu “kültürel değişim” kavramından ve kültürleşmenin bir evresi olan “asimilasyon” kavramından ayrılmaktadır.⁵

Dolayısıyla kültürleşme sürecindeki değişimin hem ev sahibi yani baskın olan grupta hem de baskın olmayan grupta ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bazı tanımlamalarda ise; doğrudan olmayan ve ertelenmiş olan bir değişimden söz edilmektedir. Kültürleşmenin tepkisel olabileceği, baskın gruptan gelen kültürel etkinin reddedilebileceği, baskın kültüre benzemek yerine geleneksel yaşam tarzının benimsenmesi şeklinde bir değişimin gerçekleşebileceği⁶ vurgulanmıştır.

Ülkemizde yapılan çalışmalarda da kültürleşme kavramının farklı tanımlamaları mevcuttur. Orhan Türkdoğan'a göre, dar anlamda kültürleşme; bir kültürün diğerleriyle devamlı teması sonucunda değişmesidir.⁷ Bozkurt Güvenç'e göre ise, kültürleşme sürecinde, iki ya da daha çok kültür karşılıklı etkileşim sonucunda değişime uğrar, yeni sentezler, dinamik bileşmeler yaratırlar.⁸

Farklı kültürlerde yetişmiş insanlar bir araya gelip, iletişim kurduklarında birbirlerinin kişilik, davranış, yaşam şekli, dil ve inançlarını etkileme eğilimi gösterirler. Dolayısıyla kültürleşme iki ya da daha fazla kültür grubu ve onların üyelerinin ilişki kurması sonucunda gerçekleşen

⁴ “Acculturation” tanımı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: **Tureng İngilizce-Türkçe Sözlük**, “Acculturation” maddesi, <http://tureng.com/search/acculturation> (05.11.2012).

⁵ John W. Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, **International Journal of Intercultural Relations**, 29, 2005, pp. 697–712, p. 701. Buraya şuradan aktarılmıştır; R. Redfield – R. Linton – M. Herskovits, “Memorandum on the Study of Acculturation”, **American Anthropologist**, 38, 1936, pp. 149-152, p. 149-150.

⁶ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 701.

⁷ Orhan Türkdoğan, **Türkiye’de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları**, Dedekorkut Yayınları, İstanbul, 1977, s.75.

⁸ Bozkurt Güvenç, **Kültürün ABC’si**, 2. b., Yapı Kredi Yayınları, Cogito-67, İstanbul, 2002, s. 87.

kültürel ve psikolojik değişim sürecidir. Bu değişim grup seviyesinde sosyal yapı ve kurumlar ile kültürel uygulamalarda gerçekleşmektedir. Birey seviyesinde ise; kişinin hareket ve davranışlarında gerçekleşen değişimdir.⁹ Bu kültürel ve psikolojik değişim uzun dönemde gerçekleşmektedir, bazen yıllarca, bazen kuşaklarca ve hatta yüzyıllarca sürebilir. Diğer bir deyişle kültürleşme; her iki grupta da uzun dönem psikolojik ve sosyokültürel uyuma yol açan, karşılıklı uyumu kapsayan kültürel ve psikolojik değişim sürecidir. Kültürleşme süreci ise kişinin yeni ülkedeki deneyimlerini, bu deneyimleri algılayış biçimini, yaşadığı sorunları, sorunlarla başa çıkma yollarını ve yeni kültüre uyumunu¹⁰ içerir.

Kültürleşmenin en yaygın nedenlerinden biri olan göç, bir kimsenin hayatında yaşayabileceği en sancılı olaylardan birisidir. Göç kimi zaman kişiler için bir kurtuluş yoludur, kişiler yaşadıkları sıkıntı ve problemlerden uzaklaşmak için göçü tercih edebilirler. Ancak buna rağmen göç olayı kişileri ailelerinden, arkadaşlarından, ilişkilerinden, toplumsal bağlarından, mesleklerinden, dillerinden, kıyafetlerinden ve dolayısıyla onların toplumsal rollerinden ayırmaktadır. Göçmen gruplar kültürleşme süreci ile birlikte fiziksel, biyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel açılar başta olmak üzere pek çok açıdan değişime uğramaktadırlar.

Çağdaş Kültürleşme Yaklaşımları

Çağdaş kültürleşme çalışmalarına bakıldığında iki temel kültürleşme yaklaşımından söz etmek mümkündür: Tek boyutlu ve iki boyutlu kültürleşme yaklaşımları.

Bu yaklaşımlardan ilki tek boyutlu kültürleşme yaklaşımıdır. Bu yaklaşım 1964 yılında Milton M. Gordon¹¹ tarafından geliştirilmiştir. Bu yaklaşıma göre; kişilerin kendi kültürlerini korumaları ile yerleştikleri yerin kültürüne uyum sağlamaları arasında negatif bir ilişki vardır. Kültürleşmeye uğrayan kişilerin yeni kültüre uyum sağlarken kendi değerlerini, davranışlarını ve kişiliklerini kaybetmeleri beklenir. Bu model azınlık grupları / göçmenler için tek bir değişim yolu olduğunu savunmaktadır, bu da asimilasyondur.¹² Bu yaklaşımda; baskın kültüre uyum sağlamak

⁹ Berry, "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", a.g.m., p. 698.

¹⁰ Nuran Hortaçsu, **Ben Biz Siz Hepimiz, Toplumsal Kimlik ve Gruplararası İlişkiler**, 1. b. İmge Kitabevi, Ankara, 2007, s. 249–250.

¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Milton M. Gordon, **Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins**, Oxford University Press, New York, 1964.

¹² Neda Khodaparast, *The Acculturation Experience of Adult Iranian Immigrants in the United States*, (Doktora Tezi), School of Professional Psychology, Massachusetts, 2008, p. 11–13.

kültürleşme sürecinin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Bu model göçmenlerin kültürleşme sürecini açıklamada uzun yıllar boyunca kullanılmasına rağmen ev sahibi toplumun da göçmenlerin gelişile birlikte değişime uğradığını açıklamada yetersiz kalmıştır. Çünkü asimilasyon kültürleşmenin tek ve kaçınılmaz şekli değildir. Kültürel değişim her zaman varlığını sürdürse de dünya üzerindeki farklı kültürel gruplar hiçbir zaman ortadan kalkmazlar.¹⁴

1950'lerden itibaren asimilasyoncu yaklaşımlar bir kenara konularak reddedilmeye ve çok kültürlülük yaklaşımları önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte önemle yer verilmesi gereken bir yaklaşım da, yabancı grupların asimilasyonu yerine onların bütünleşmesi için teorik bir çıkış yapan Andrew M. Greeley'in Kültürel Entegrasyon Modeli'dir. Greeley'e göre etnik farklılıkların yok edilmesi imkânsız olduğundan, ancak bütünleşmeden bahsedilebilir. Greeley'e göre bütünleşme süreci; yabancı grupların birkaç kuşak sonrası bir ülke toplumu ile olan uyum sürecidir. Greeley, hiçbir zaman tam asimilasyonu olasılığından bahsetmemekte ve farklılıkların sürekli olacağı düşüncesiyle çokkültürcü söylemlere yakın olduğunu göstermektedir.¹⁵

Başlangıçtaki tek boyutlu kültürleşme yaklaşımına gelen eleştiriler iki boyutlu yaklaşımın gelişmesine yol açmıştır. İki boyutlu kültürleşme yaklaşımı; kültürleşme sürecini, ev sahibi kültürü ve ev sahibi kültürün bu süreçteki rolünü açıklamak için ortaya çıkmış ve önem kazanmıştır. İki boyutlu yaklaşıma göre; baskın kültür (ev sahibi kültür) ile baskın olmayan kültür (orijinal kültür, azınlık ya da göçmen kültürü) birbirinden bağımsızdır.¹⁶ John W. Berry iki boyutlu yaklaşımın ilk ve en önemli temsilcilerindendir. Berry'ye göre bireyin kendi orijinal kültürünü korumak isteyip istememesi ile ev sahibi kültürle iletişime geçip geçmemesi arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir.¹⁷ Bu yaklaşıma göre; kültürleşme hem

¹³ Olga Selin Hünler, Factors Related to Psychological Problems and Life Satisfaction of Newcomer Turkish Immigrants in the Netherlands, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2007, s. 16-17. Bu kaynağa şuradan aktarılmıştır; F.J.R. Van de Vijver – K. Phaet, "Assessment in Multicultural Groups: The role of Acculturation", **Applied Psychology: An International Review**, 53(2), 2004, pp. 215-236.

¹⁴ Berry, "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", a.g.m., p. 706-707.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Andrew M. Greeley, **Why Can't They Be Like Us?: America's White Ethnic Groups**. Clarke, Irwin & Company, USA, 1971, s.53-58. Cemal Yalçın, "Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç", **C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, Mayıs 2002, C.26, No:1, ss.45-60.

¹⁶ Hünler, a.g.e., p.16-17.

¹⁷ Hünler, a.g.e., p.16-17. Bu kaynağa şuradan aktarılmıştır; John W. Berry, "A Psychology of Immigrants", **Journal of Social Issues**, 57(3), 2001, pp. 615-631.

ev sahibi hem de göçmen kültürel kimliklerinin bağımsızca değiştiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Yine bu yaklaşımda bireylerin çeşitli kültürel kimliklere sahip olabileceği savunulmaktadır.

Kültürleşme Süreci ve Bu Sürecin Öğeleri

Kültürleşme sürecinde birbirleri ile ilişki içerisinde olan bireyleri anlayabilmek için öncelikle birbirleri ile ilişkide olan kültürleri anlamak gerekmektedir. Kültürleşme sürecinde yer alan öğeler şunlardır; iki orijinal kültür (A ve B kültürleri), kültürel değişime uğrayan iki grup (A ve B grupları) ve bu iki kültür ile grup arasında var olan ilişki ve etkileşim. Bunlar kültürel seviyede ve bireysel seviyede gerçekleşen kültürleşme sürecinin belirlenmesinde etkilidir.¹⁸

Bir göç olayını örnek olarak alırsak; bir göçmen toplumdun (A toplumu), bir ev sahibi toplumdun (B toplumu) ve bir de bu iki toplumun kurduğu ilişki sonrasında değişen kültürel özelliklerden söz edebiliriz. Kültürleşme sürecinin anlaşılabilmesi için bu öğelerin anlaşılması gerekmektedir. Göçmen toplumun kültürel özelliklerini incelemek o toplumun üyelerinin nereden geldiklerini anlamada ve ev sahibi toplum ile göçmen toplumu mukayese etmede oldukça önemlidir. Tabii burada ev sahibi toplumun kültürel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak da aynı derecede gereklidir.

Kültürleşme sürecine katılan ve değişime uğrayan gruplar göçmenler, mülteciler, yerliler vb. gruplar olabilmektedir. Bazı gruplar kültürleşme sürecine gönüllü olarak dâhil olurlarken, bazıları kültürleşme sürecine ister istemez dâhil olmaktadır. Yerliler genelde yeni kültürün onlara taşınması ile karşı karşıya kalmaktadırlar.¹⁹ Burada sayılan bütün bu gruplar kültürleşme sürecinin öğeleri olabilmektedirler.

Kültürleşme Stratejileri

Çeşitli kültürleşme tutumları ve kültürleşme stratejilerinin sınıflandırılmasında araştırmacılar arasında farklılıklar bulunmaktadır. John W. Berry 1980 yılında azınlık grubunun ev sahibi grupla ne ölçüde ilişki kurmak istediğine dayanarak dört ayaklı bir kültürleşme teorisi geliştirmiştir. Daha sonra geliştirdiği bu ilk modele gelen eleştiriler doğrultusunda yeni bir kültürleşme modeli daha ortaya koymuştur. Bundan farklı olarak, Bourghis, Moise ve Perreault 1997 yılında göçmenlerin kendi orijinal kültürlerini

¹⁸ Berry, "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", a.g.m., p. 702.

¹⁹ John W. Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", **Applied Psychology: An International Review**, 46 (1), 1997, pp. 5-34, p.8.

korumaları ya da ev sahibi kültürü benimsemelerini konu alan kültür edinimi kavramına vurgu yapmışlardır.²⁰

Farklı araştırmacılar tarafından geliştirilen farklı kültürleşme modelleri aşağıda tanıtılmaya çalışılmıştır.

Berry Tarafından Geliştirilen Model ve Kültürleşme Stratejileri

Bütün gruplar ve bu grupları oluşturan bireyler kültürleşme sürecini aynı şekilde yaşamamaktadırlar. Hepsinin arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu farklılıklara “kültürleşme stratejileri” denilmektedir. Kültürleşme stratejileri bireyin ne şekilde kültürleşmeyi seçtiğine ve günlük kültürlerarası karşılaşmalarında gerçekleştirdiği davranışlarına ilişkindir.²¹

John W. Berry'nin çalışmaları bu alandaki ilk ve önemli çalışmalarındandır. Berry'nin ilk geliştirdiği kültürleşme modelinde kültürleşme süreci daha çok göçmenler açısından ele alınmıştır. Göçmenlerin tercihleri doğrultusunda ortaya çıkan kültürleşme stratejileri ortaya konulmuştur.²² Göçmenlerin farklı kültürleşme stratejisi seçimleri farklı değişim ve uyum sonuçları doğurmaktadır.²³

Aşağıda verilen şekilde kültürleşme stratejileri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu şekilde de ifade edildiği üzere dört temel kültürleşme stratejisi bulunmaktadır. Kültürleşen bireylerin iki temel konudaki görüşleri onların kültürleşme stratejileri konusunda belirleyicidir.²⁴ Bunların birincisi; bireyin kendi kültür ve kimliğini ne ölçüde korumak ve sürdürmek istediği, diğeri ise; farkı kültürel gruplardan oluşan büyük toplum ve o toplumu oluşturan kişilerle ne ölçüde ilişki kurmak ve o topluma ne ölçüde katılmak istediği ile ilgilidir. Bu sorular ve sorulara verilen cevaplar doğrultusunda seçilmiş olan kültürleşme stratejileri aşağıda yer alan şekilde açıkça görülmektedir.

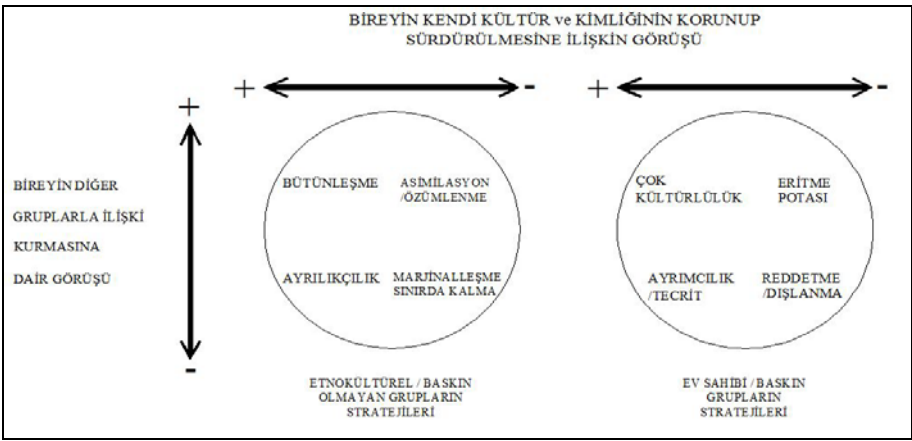
²⁰ Khodaparast, a.g.e., p. 1-6.

²¹ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 704.

²² Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p.9.

²³ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 704.

²⁴ John W. Berry, “Acculturation as Varieties of Adaptation”, **Acculturation: Theory, Models and Findings**, ed. A. Padilla, Boulder: Westview, 1980, pp. 9-25.



Şekil 1: Kültürleşme Stratejileri **Kaynak:** Berry 2005:704

Şeklin sol tarafında yer alan göçmen grupların bakış açısına göre kültürleşme stratejileri şunlardır: Eğer baskın olmayan grubun üyesi olan bireyler kendi kültürlerini ve kültürel kimliklerini koruyup sürdürmek istemiyorlarsa ve diğer kültürel gruplarla günlük ilişki kurup, onlarla etkileşime geçiyorlarsa **“asimilasyon / özümlenme”** stratejisi seçilmiş demektir. Burada bireyler baskın kültüre tamamen dâhil olurlar. Eğer bunun tam tersi olursa, yani baskın olmayan grubun üyesi olan bireyler kendi orijinal kültürlerine değer verip bunu korumaya çalışırlarsa ve diğer kültürlerle etkileşime geçmekten kaçınırlarsa **“ayrılıkçılık”** stratejisi benimsenmiş olur. Burada bireyler diğer kültürel gruplara dâhil olma fikrine arkalarını dönmüşlerdir. Bireyler aynı anda hem kendi kültür ve değerlerini koruyup hem de diğerleriyle etkileşime geçiyorlarsa **“bütünlüşme”** stratejisinden söz edebiliriz. Burada belli bir ölçüde de olsa kültürel bütünlük sağlanmıştır. Son olarak; eğer bireyler kendi kültürel miraslarını korumaya çalışmıyor, buna pek fazla önem vermiyorlarsa (genellikle kültür kaybına zorlanma nedeniyle) ve diğer gruplarla da ilişki kurmaya pek ilgi göstermiyorlarsa (genellikle ayrımcılıkla karşılaşma nedeniyle) **“marjinalleşme / sınırdaki kalma”** stratejisi seçilmiş olmaktadır.²⁵

Yukarıda açıklanmış olan bu stratejiler baskın olmayan grubun kültürleşmesi için geçerlidir. Buradan bakıldığında baskın olmayan gruplar ve üyeleri ne şekilde kültürleşecekleri ve hangi stratejiyi seçecekleri konusunda özgür gibi gözükmektedirler. Fakat aslında bu durum her zaman

²⁵ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 705; Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p. 9.

için geçerli değildir. Baskın kültürel gruplar kimi zaman baskın olmayan grupları kültürleşme stratejisi seçimleri konusunda zorlayabilir ya da onlara kısıtlamalar getirebilirler. Böyle bir durumda yukarıda sözü edilen kültürleşme stratejileri yerine başka stratejilerden söz etmek gerekmektedir.

Örneğin; bütünleşme stratejisi ancak baskın grup kültürel farklılıklara açıksa baskın olmayan grup tarafından özgürce seçilip sürdürülebilir.²⁶ Dolayısıyla bütünleşme stratejisinin gerçekleşebilmesi için karşılıklı bir uzlaşma gerekmektedir diyebiliriz.²⁷ Bütünleşme stratejisinin ön koşulları şunlardır; kültürel farklılıklardan oluşan toplum anlayışı (çok kültürlülük ideolojisi), minimum düzeyde ön yargı (minimum düzeyde ırkçılık, ayrımcılık ve kendi grubunun diğer gruplardan daha üstün olduğu inancı), kültürel gruplar arası karşılıklı pozitif tutumlar (gruplar arası kin ve düşmanlığın bulunmaması) ve son olarak da farklı gruplardan oluşan büyük toplum anlayışına bağlılık.²⁸

John W. Berry'nin oluşturduğu bu ilk model kültürleşme çalışmaları için bir kilometre taşı olmuştur ancak buna rağmen çeşitli eleştiriler de almıştır. Bunun üzerine Berry ikinci bir kültürleşme modeli geliştirmiştir. Berry'nin geliştirdiği ikinci modelde göç alan ülkedeki çoğunluk gruplarının tutumlarına vurgu yapılmıştır.²⁹ İkinci modelde Berry, kültürleşmeye göçmenler, etnik tutumlara ise ev sahipleri açısından bakmıştır. Göçmenlerin kültürlerini koruma ve ev sahipleriyle ilişki kurma eğilimleri onların kültürleşme tutumlarını belirlemektedir. Ev sahiplerinin kalıp yargıları, önyargıları ve etnik tutumları ise onların çok kültürlülüğe ve kültürleşmeye bakışlarını etkilemektedir.³⁰

Baskın / ev sahibi gruplar da diğer gruplarla iletişim sürecine girdiklerinde kültürleşme sürecine dahil olmakta ve değişime uğramaktadırlar. Bununla birlikte baskın grupların, kültürleşme sürecinin şekillenmesinde daha önemli bir rol oynadıklarını söyleyebiliriz. Baskın / ev sahibi grupların stratejileri Şekil 1'de gösterilmiştir.³¹

Şekil 1'den de anlaşılacağı üzere eğer baskın grup baskın olmayan grubu asimile etmeye çalışıyorsa burada **“eritme potası”** stratejisi söz konusudur diyebiliriz. Eğer baskın olmayan grup üyeleri baskın grup

²⁶ Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p. 10. Buraya şuradan aktarılmıştır; John W. Berry, “Understanding and Managing Multiculturalism”, **Psychology and Developing Societies**, 3., 1991, pp.17-49.

²⁷ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 706.

²⁸ Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p. 11.

²⁹ Hortaçsu, a.g.e., s. 254.

³⁰ Hortaçsu, a.g.e., s. 255.

³¹ Bkz. Şekil 1, s. 29.

tarafından ayrılıkçılık stratejisine zorlanıyorsa “**ayrımçılık / tecrit**” stratejisi gerçekleşmiş olur. Tecrit stratejisinde ev sahipleri göçmenlerin özelliklerini kabul etmekte ve onların o özellikler ile yaşamalarına izin vermekte ancak onlarla iletişime geçmemektedirler. Aslında bu da bir dışlama türüdür. Baskın olmayan gruba marjinalleşme stratejisinin dayatılması durumunda ise “**reddetme / dışlama**” stratejisi söz konusudur.³² Son olarak bütünleşme stratejisine karşılık gelen “**çok kültürlülük**” çeşitli etno kültürel gruplardan oluşan toplumun içerisindeki farklılıkları kabul etmekle söz konusu olmaktadır.³³

Etkileşimli Kültürleşme Modeli ve Kültürleşme Stratejileri

Bourghis ve arkadaşları göçmen ve ev sahiplerinin kültürleşme stratejilerinin birbiriyle uyum veya uyumsuzluk içinde olabileceğini ifade ederek bunların sonuçlarına değinmişler ve Berry'nin modelini geliştirmişlerdir.³⁴ Bourghis ve arkadaşları “Göçmenler yerleştikleri ülkenin kültürünü benimsemek istiyorlar mı?” sorusuna vurgu yapmışlardır.³⁵

Bu modelde dörder yerine beşer stratejiden söz edilmiştir. Göçmenler için; **bütünleşme, asimilasyon, ayrılıkçılık, kuralsızlık ve bireycilik** (kuralsızlık ve bireycilik bu modelde marjinalleşmenin yerine karşımıza çıkmaktadır.) Kuralsızlıkta; göçmenler iki kültürün özelliklerini de benimsemeyip yabancılaşmakta, toplumdaki kopmaktadır. Bireycilik stratejisinde ise göçmen iki kültürün kurallarına da işine geldiği zaman uymakta, işine gelmediğinde ise uymamaktadır yani bireyci bir şekilde hareket etmektedir. Ev sahipleri için ise; **bütünleşme/çok kültürlülük, asimilasyon/eritme potası, tecrit etme, dışlama ve bireycilik**. Dışlama; göçmenleri ülkeye kabul etmeme, sınır dışı etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bireycilik ise göçmenleri etnik kökenlerine bakmadan bir birey olarak kabul etmektir.

Ev sahipleri ve göçmenlerin tutumları birlikte ele alındığında iki grup karşılıklı olarak bütünleşme, asimilasyon ve bireycilik stratejilerini kabul ettiğinde aralarında uyumlu ilişkiler gelişmekte, diğer durumlarda ise uyumsuz ilişkiler görülmektedir.³⁶

³² Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 706.

³³ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 706.

³⁴ Hortaçsu, a.g.e., s. 257, R.Y. Bourghis – L.C. Moise – S. Perrault – S. Senecal, “Towards an Acculturative Acculturation Model: A Special Psychological Approach”, **International Journal of Psychology**, 32, 1997, p. 369-386.

³⁵ Hortaçsu, a.g.e., s. 258.

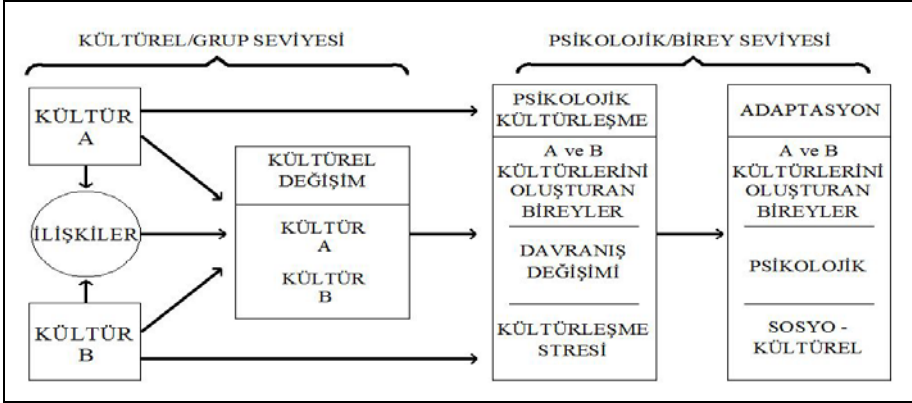
³⁶ Hortaçsu, a.g.e., s. 258.

Kültürleşme Sürecinin Sonuçları

Kültürleşme sürecinin uzun dönem sonuçları oldukça çeşitlidir. Bu sonuçlar bireyin kendi kökeni olan toplum, sonradan yerleştiği toplum ve kültürleşme süreci sırasında ya da öncesinde ortaya çıkan sosyal ve kişisel değişkenlere bağlıdır.³⁷ Psikolojik kültürleşme ve psikolojik adaptasyon kavramları ise kültürleşme sürecini yaşayan bireylerde ortaya çıkan sonuçlar ve psikolojik değişimlerdir.

1967 yılında Graves ortak ve grup seviyesinde gerçekleşen “kültürleşme” kavramı ile “psikolojik kültürleşme” kavramları arasında ayırım yapmıştır. Kültürleşme grup kültüründe meydana gelen bir değişimken, “psikolojik kültürleşme” bireyin psikolojisinde meydana gelen bir değişimdir. Bu ayırım oldukça önemlidir çünkü bir takım değişiklikler grubun genelinde gerçekleşirken, grubu oluşturan bireyler bu değişikliklerden farklı düzeylerde etkilenebilmektedirler.³⁸

Psikolojik kültürleşme; kültürlerarası ilişkinin bir katılımcısı olan bireydeki hem dış kültürün etkilerinden kaynaklanan, hem de bireyin üyesi olduğu, değişmekte olan kültürün etkilerinden kaynaklanan değişimlerdir. Burada psikolojik ve kültürel seviyeler birbirinden ayrı tutulmaktadır.³⁹ Aynı kültürleşme alanında yaşayan bireylerde bile psikolojik kültürleşme açısından önemli farklar bulunmaktadır.



Şekil 2: Kültürel ve Psikolojik Kültürleşme Süreci

Kaynak: Berry 2005:702.

³⁷ Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p. 5.

³⁸ Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p.7.

³⁹ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 701.

Şekil 2’de kültürel ve psikolojik kültürleşme süreçleri ve birbirleri ile ilişki içerisinde olan iki ya da daha fazla grup ele alınmıştır. Bu şekil kültürleşme sürecini ve bu sürece katılan grupları anlamada oldukça önemlidir. Şeklin sol tarafında kültürel / grup seviyesinde; başlangıçta iki ayrı grup (A ve B grupları) bulunmaktadır. Bunların birbiri ile ilişki kurması sonrasında her iki grupta da kültürel değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bu kültürel değişiklikler kimi zaman küçük, kimi zaman da büyük çapta olmaktadır. Grup seviyesindeki bu kültürel değişim psikolojik / birey seviyesinde de (şeklin sağ tarafında yer almakta) değişikliklere yol açmaktadır. Bu değişiklikler; davranışsal değişimler (konuşma, giyim-kuşam, yeme-içme, kültürel kimlik) veya kültürleşme stresi (belirsizlik, endişe, depresyon) olabilmektedir. Bu değişimin bir sonraki evresi ise; psikolojik (iç huzur, öz değer) ve sosyokültürel (bireyin yeni toplumu içerisinde diğerleriyle ilişki kurma ve günlük hayatını sürdürebilme yeteneği) adaptasyondur.

Kültürleşme süreci ile birlikte bireyde ilk olarak davranışsal değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Bunlar nispeten daha kolay ve problemsiz bir şekilde yaşanmaktadır. Bu sürece psikolojik değişim süreci de denilebilir. Kültürleşmede psikolojik değişim; yeni kültürel yapıya uygun olan yeni davranış repertuarının öğrenilmesidir. Bu süreçte kültürleşen bireyler uyuma yönelik değişiklikler gerçekleştirirken, büyük toplumun üyelerinde çok daha az bir değişim gerçekleşmektedir.⁴⁰ Psikolojik Adaptasyon ise kültürleşme sürecinde gerçekleşen değişimler ile baş etme girişimleri sonucunda uzun dönemlik uyumdur. Diğer bir deyişle; dış talepler doğrultusunda birey ya da grupta gerçekleşen kalıcı değişikliklerdir. Adaptasyon ya da uyum derhal yaşanabileceği gibi oldukça uzun bir süre de sürebilir. Adaptasyon sonucunda her zaman için birey ya da grubun çevresine tam olarak benzediğini (asimilasyon) söyleyemeyiz. Adaptasyon değişime direnmeyi de (ayrılıkçılık) kapsayabilir. Bu anlamıyla adaptasyon kavramı olumlu ya da olumsuz manada kullanılabilen, çift kutuplu bir kavramdır. Başarılı bir biçimde adapte olmak ve kendi hayatını düzgün bir biçimde yönetebilmek, ya da zayıf bir biçimde adapte olmak ve yeni toplum içerisinde yetersiz kalmak söz konusu olabilir.⁴¹

Kültürleşme Sürecini Etkileyen Faktörler

Göçmenlerin farklı kültürleşme stratejilerinden hangisini seçeceğini etkileyen faktörler yani kültürleşmeyi etkileyen faktörler genel itibarıyla şunlardır: Terk edilen ülkenin çeşitli özellikleri yerleşilen ülkenin ve o ülke

⁴⁰ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 707-708.

⁴¹ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 709.

vatandaşlarının tutumları, göçmenlere toplumun genelinde ve kendi gruplarınca sağlanan toplumsal destek, iki ülke kültürü arasındaki benzerlik ve farklılıklar, göç etme nedenleri ve göçe motivasyon, göçmenlerin bazı özellikleri, göçmenlerin yerleştikleri ülkedeki durum ve konumları ile yerli-göçmen ilişkileridir.

Terk Edilen Ülkenin ve Toplumun Çeşitli Özellikleri

Kişilerin orijinal toplumlarında yani terk ettikleri ülkelerinde karşı karşıya oldukları ekonomik, politik ve demografik şartlar onların göçe motivasyonunu ve kültürleşmeye gönüllülüklerini etkilemektedir.⁴² Örneğin yeni yerleşilen ülkenin ekonomik, politik vb. özelliklerinin terk edilen ülkeninkine göre olumsuz olması, kültürleşme sürecini de olumsuz etkilemekte, başarılı bir adaptasyon sürecini zora sokmaktadır.

Yerleşilen Ülkenin ve Vatandaşlarının Tutumları

Yerleşilen ülkenin ve o ülke vatandaşlarının göçmenlere karşı tutumları kültürleşme sürecini etkileyen temel faktörler arasındadır. Göçmenlerin gelişi ev sahiplerinde endişeden beğeniye kadar pek çok farklı duyguya yol açmaktadır. Ev sahipleri göçmenleri kendilerine bir tehdit olarak görebilmekte ya da göçmenlerin kültür ve değerlerini olumsuz karşılayabilmektedirler. Bazı toplumlar ise yüzyıllarca devam eden göçler sayesinde ortaya çıkmışlardır, heterojen bir yapıya sahiptirler ve bu doğrultuda bir göç politikası izlemektedirler. Göçten kaynaklanan kültürel çoğulculuğu kabul edip, kültürel farklılıkları ortak toplumsal kaynak olarak görüp desteklemektedirler. Olumlu çok kültürlülük ideolojisi olarak tanımlanan bu bakış açısı toplumda “bütünleşme” kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu toplumlar, göçmenleri kültürel değişime zorlamaya (asimilasyon) ve onları dışlamaya (ayrılıkçılık ve marjinalleşme) daha az başvururlar.⁴³

Ayrıca kültürleşme sürecinde ulusal politika ve programlar ile devlet ideolojisi de önemlidir. Ulusal politika ve programlar yoluyla devlet tarafından göçmenlere destek olunması, onlara kucak açılması, maddi ve manevi yardımlarda bulunulması kuşkusuz göçmenlerin kültürleşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Doğal olarak, ev sahiplerinin misafirperverlik seviyesi göçmenlerin kültürleşme seviyesinde belirleyicidir, diyebiliriz.

⁴² Berry, “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, a.g.m., p. 16.

⁴³ Berry, “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, a.g.m., p. 703-704.

Göçmenlere Sağlanan Toplumsal Destek

Kültürleşme sürecinde kişiler kimliklerini yeni çevredeki sosyal destek sistemine bağlarlar. Sosyal destek; sosyal ağın genişliğini, sosyal bütünleşmeyi, sosyal örgütlere katılımı ve sosyal ilişkilerin kalitesini kapsamaktadır. Bazı kişiler için yeni çevreleri onların yerel kimliğine destek sağlamaktadır. Örneğin, ev sahibi ülkedeki bir elçilik, konsolosluk ya da temsilcilik göçmenlerin kendilerini güvende hissetmesini sağlar ve onların kimliklerini yeni çevreleri ile bütünleştirmeye yardımcı olur.⁴⁴ Sosyal destek sağlayan diğer kurumlar ise dernek ve cemaatler olabilir. Dernek ve cemaatler göçmenlerin kendi grupları ile ilişkide ve bağlantıda olmasını sağlayarak onların yeni çevrelerine daha kolay uyum sağlamasına yardımcı olurlar. Diğer taraftan göçmenlerin ev sahibi toplum ile ilişkide olmasını sağlayacak dernek ve kurumlar da sağlıklı bir bütünleşme süreci için gereklidir. Kişinin her iki kültür ile de ilişki içerisinde olmasını sağlayacak bir sosyal destek sistemi başarılı bir adaptasyonun gerçekleşmesi için şarttır.⁴⁵

İki Ülke Kültürü Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

İki kültür arası mesafe yani aradaki benzerlik ve farklılıklar kültürleşme sürecini etkileyen bir diğer faktördür. Terk edilen ve yerleşilen ülkeler ve toplumları değer, din, dil, gelenek, yemek ve yaşama alışkanlıkları, insan ilişkileri vb. pek çok açıdan benzer ya da farklı olabilirler. Bu farklılıklar yani kültürel mesafe⁴⁶ ne kadar az ise ev sahiplerinin göçmenleri, göçmenlerin de ev sahibi kültürü kabul edip benimsemeleri o kadar kolay olmaktadır. Göçmenlerin ev sahibi toplum içerisinde eşit bir üye olarak kabul edilmesi kültürel benzerliklerin fazla olduğu durumlarda daha kolay gerçekleşmektedir. İki kültür arasındaki farklılıklar arttıkça adaptasyon başarısı düşmektedir. Büyük kültür farklılıkları daha fazla kültür aktarımı, daha fazla kültür öğrenme ve değişim gerektirmektedir. Diğer taraftan gruplar arası olumsuz davranışlara, kültür çatışmasına ve zayıf adaptasyona yol açmaktadır.⁴⁷ Dolayısı ile kültürel farklılıkların fazla olması kültürleşme sürecini bir hayli zorlaştırmaktadır, diyebiliriz. Diğer yandan göçmenlerin geldikleri ülkenin göç ettikleri ülkeyle tarihteki ilişkileri de göçmenlerin kültürleşme sürecini etkileyebilmektedir.⁴⁸

⁴⁴ Khodaparast, a.g.e., p. 27.

⁴⁵ Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", a.g.m., p. 25.

⁴⁶ Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", a.g.m., p. 23.

⁴⁷ Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", a.g.m., p. 23.

⁴⁸ Hortaçsu, a.g.e., s. 278.

Göç Etme Nedenleri, Göç Motivasyonu ve Beklentiler

Göçmen grupların kültürleşme tutumları; eski ülkelerini terk etme nedenlerinden, itici ya da çekici motivasyondan ve yeni ülkelerindeki konumlarına ilişkin beklentilerinden etkilenmektedir. İtici faktörler; zorlayıcı ve dışlayıcı olmak üzere çeşitli olumsuz faktörlerdir. Çekici faktörler ise; kolaylaştırıcı ve olanak tanıyıcı olan olumlu faktörlerdir.⁴⁹ Genellikle gönülsüzce göç etmek, göçe zorlanmak ve olumsuz beklentilere sahip olmak kişilerde tepki, olumsuz sonuçlar ve psikolojik adaptasyon problemleri doğurmaktadır.

Yeni ülkesinde kabul görüp yüksek bir konum elde edebileceğini düşünen göçmen, özellikle kendi ülkesiyle düşük düzeyde özdeşleşiyorsa asimilasyonu ya da bütünleşmeyi seçmektedir.⁵⁰ Diğer taraftan kişilerin göç ettiği yere dair beklentilerinin çok yüksek olması da olumsuz sonuçlar doğurabilir. Çünkü kişilerin bu beklentileri karşılanmazsa, büyük bir stres yaşayabilirler.⁵¹

Göçmenlerin Bazı Özellikleri

Göçmen kişinin yaşı bu noktada önemlidir. Genel olarak küçük yaşta göç eden ve yerleştiği yerde uzun süre yaşayan bir kimsenin kültürleşme sürecinin daha başarılı geçtiği söylenebilir. Kişinin kaçınıcı kuşak göçmen olduğu da kültürleşme sürecini etkilemektedir. Örneğin birinci kuşak göçmenler kendi orijinal kültürlerini daha fazla koruma eğiliminde iken ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler ev sahibi kültürü ve o kimliği benimsemeye daha yatkındırlar.⁵² Yapılan çalışmalar kültürleşme sürecinde kadınların erkeklere göre daha fazla problemle karşılaştığını göstermektedir.⁵³ Dolayısıyla göçmenin cinsiyeti ve toplumsal cinsiyeti de süreci etkileyen bir diğer faktördür. Göçmen grup üyelerinin eğitim ve mesleki alandaki başarıları ev sahiplerinin onlarla ilgili kimlik tanımlamalarını ve bütünleşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir.⁵⁴ Göçmenlerin sahip oldukları sosyoekonomik statünün yüksek olması durumunda büyük oranda bütünleşme ve asimilasyon stratejilerinin

⁴⁹ Berry, "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures", a.g.m., p. 703. Buraya şuradan aktarılmıştır; A. Richmond, "Reactive Migration: Sociological Perspectives on Refugee Movements", **Journal of Refugee Studies**, 6, 1993, pp.7-24.

⁵⁰ Hortaçsu, a.g.e., s. 277-278.

⁵¹ Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", a.g.m., p. 22-23.

⁵² Hortaçsu, a.g.e., s. 262-263.

⁵³ Berry, "Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation", a.g.m., p. 22.

⁵⁴ Khodaparast, a.g.e., p. 25-27.

benimsendiği söylenebilir.⁵⁵ Göçmenlerin dil bilgisi de kültürleşme sürecini etkileyen en önemli faktörlerdendir. Ev sahibi ülkenin dilini bilmek ve kişilerarası iletişim kurmak göçmenlere duygusal açıdan destek sağlamakta ve onların yeni çevrelerini anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Yine göçmenlerin dini ile yerleştikleri bölgede yaygın olan dinin aynı ya da çeşitli açılardan benzer olması ve bu dinlerin hoşgörü, misafirperverlik gibi değerleri yüceltmesi de kültürleşme sürecini olumlu yönde etkilemektedir. Ev sahipleri ile göçmenler arasındaki irksal ve fiziksel farklılıkların az olması ve göçmenlerin içe dönüklük, dışa dönüklük, kişisel kontrol, kişinin yararlılığı, etkinliği gibi bazı kişisel özellikleri de kültürleşme sürecinde belirleyicidir.

Göçmenlerin Yeni Yerleştikleri Ülkedeki Konumları

Göçmenlerin yeni yerleştikleri ülkedeki konumları yani göçmen grubunun canlılığı, nüfus gücü ve statüsü o grubun ev sahibi grup karşısında güçlenmesini sağlayabilir. Göçmen grubu eğer güçsüzse ev sahiplerinin yönlendirmesiyle asimile olmakta, eğer güçlü ise kendi kültürleşme stratejisini kendisi belirlemektedir.⁵⁶ Dolayısı ile bu da kültürleşme sürecini etkileyen temel faktörler arasındadır.

Göçmenler İle Yerliler Arasında Kurulan İlişkiler

Göçmenler ile yerliler arasında kurulan ilişkiler, bu ilişkilerin seviyesi ve farklı gruplar arasındaki yakınlaşmalar da kültürleşme sürecini etkileyen faktörler arasındadır. Göçmenlerin yerlilerle iletişime geçmesi, çevre edinmeleri, yerlilerle arkadaşlık kurmaları, birlikte vakit geçirmeleri, göçmenlerin ve yerlilerin evlilik tercihleri, göçmenlerin yerliler ya da diğer gruplardan eş seçmeleri, gruplar arası evlilikler ve kurulan ilişkilerin düzeyi, kültürleşme sürecini etkilemektedir. Eğer iki grup arasında olumlu ilişkiler ve yakınlık söz konusu ise başarılı bir kültürleşme sürecinden söz edebiliriz. Olumlu ilişkiler kültürleşme sürecini de olumlu yönde etkilerken, olumsuz ilişkiler kültürleşme sürecini kötü etkilemektedir. Göçmenler ve yerliler arasındaki olumlu ve yakın ilişkiler bütünleşme sürecinin daha yaygın olarak benimsenmesini desteklemektedir.

⁵⁵ Bilge Ataca - John W. Berry, "Psychological, Sociocultural, and Marital Adaptation of Turkish Immigrant Couples in Canada", **International Journal of Psychology**, 37 (1), 2002, pp. 13–26, p.13.

⁵⁶ Khodaparast, a.g.e., p. 21–24.

Sonuç

Yukarıda da değinildiği üzere, göç çalışmaları için “kültürleşme” kavramı oldukça önemlidir ve bu kavramın anlaşılması gerekmektedir. Göç, göçün ardından yaşanan değişim ve uyum sürecinin sağlıklı bir biçimde analiz edilebilmesi öncelikle kültürleşme kavramının, kültürleşme süreci ve öğelerinin, çağdaş kültürleşme yaklaşımlarının, kültürleşme stratejilerinin ve bu süreci etkileyen faktörlerin anlaşılmasına bağlıdır. Bu çalışma özellikle tarih alanında sürdürülen göç çalışmalarında “kültürleşme” yaklaşımından yararlanılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Özellikle John W. Berry tarafından geliştirilen model ve kültürleşme stratejilerinden ülkemizde sürdürülen göç çalışmalarında da yararlanılabileceği açıktır. Söz konusu kültürleşme stratejileri ve bu süreci etkileyen faktörlerden göç üzerine sürdürülen pek çok sözlü tarih çalışmasının veri değerlendirme aşamasında yararlanılabilir. Bu sayede göçmenlerin hangi kültürleşme stratejisini benimsediği ve kültürleşme sürecinin sonuçları daha net bir biçimde ortaya konulabilir. Yazarın doktora tezinde⁵⁷ de Berry'nin geliştirdiği yaklaşımdan 1878-1914 yılları arasında Balkanlar ve Kafkasya'dan Anadolu'ya gelen göçmenler konusunda yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen tarihsel araştırma ve sözlü tarih görüşmelerinden elde edilen veriler yukarıda söz edilen yaklaşımlar ışığında analiz edilmiş ve göçmenlerin kültürleşme sürecinin sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Ataca Bilge- John W. Berry (2002), “Psychological, Sociocultural, and Marital Adaptation of Turkish Immigrant Couples in Canada”, *International Journal of Psychology*, 37 (1), pp. 13–26.
- Berry John W. (2005), “Acculturation: Living Successfully in Two Cultures”, *International Journal of Intercultural Relations*, 29, pp. 697–712.
- Berry John W. (2001), “A Psychology of Immigrants”, *Journal of Social Issues*, 57(3), pp. 615-631.
- Berry John W. (1997), “Lead Article: Immigration, Acculturation, and Adaptation”, *Applied Psychology: An International Review*, 46 (1), pp. 5–34.

⁵⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşenur Bilge Zafer, 1878-1914 Yıllarında Balkanlar ve Kafkasya'dan Gelen İkinci Kuşak Göçmen Kadınların Kültürleşme Süreci (Bursa Vilayeti İnegöl Kazası Örneği), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa, 2015.

- Berry John W. (1991), "Understanding and Managing Multiculturalism", *Psychology and Developing Societies*, 3, pp.17-49.
- Berry John W. (1980), "Acculturation as Varieties of Adaptation", *Acculturation: Theory, Models and Findings*, ed. A. Padilla, Boulder: Westview, pp. 9-25.
- Bilge Zafer Ayşenur (2015), 1878-1914 Yıllarında Balkanlar ve Kafkasya'dan Gelen İkinci Kuşak Göçmen Kadınların Kültürleşme Süreci (Bursa Vilayeti İnegöl Kazası Örneği), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Bursa.
- Bourghis R.Y. – L.C. Moise – S. Perrault vd. (1997), "Towards an Acculturative Acculturation Model: A Special Psychological Approach", *International Journal of Psychology*, 32, p. 369-386.
- Durugönül Esmâ (1997), "Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, ss. 95-100.
- Gordon Milton M. (1964), *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins*, Oxford University Press, New York.
- Greeley Andrew M. (1971), *Why Can't They be Like Us?: America's White Ethnic Groups*, Clarke, Irwin & Company, USA.
- Güvenç Bozkurt (2002), *Kültürün ABC'si*, 2. b., Yapı Kredi Yayınları, Cogito-67, İstanbul.
- Hortaçsu Nuran (2007), *Ben Biz Siz Hepimiz, Toplumsal Kimlik ve Gruplararası İlişkiler*, 1. b. İmge Kitabevi, Ankara.
- Hünler Olga Selin (2007), Factors Related to Psychological Problems and Life Satisfaction of Newcomer Turkish Immigrants in the Netherlands, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara.
- Khodaparast Neda (2008), The Acculturation Experience of Adult Iranian Immigrants in the United States, (Doktora Tezi), School of Professional Psychology, Massachusetts.
- Tureng *İngilizce-Türkçe Sözlük*, "Acculturation" maddesi, <http://tureng.com/search/acculturation> (05.11.2012).
- Türkdoğan Orhan (1977), *Türkiye'de Köy Sosyolojisinin Temel Sorunları*, Dedekorkut Yayınları, İstanbul.
- Yalçın Cemal (2002), "Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, C.26, No:1, ss.45-60.